

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

راهنمای معلمان و مربیان در

قصه نویسی

ویژه دانش آموزان پایه دوم

سازمان مدارس راه ایمان

تابستان ۱۴۰۴

سخنی با معلمان

قصه‌گویی و داستان‌نویسی راه موثری برای ارتباط بین افراد است. ما به قدرت داستان‌نویسی، برای توانمندسازی کودکان اعتقاد داریم و از طریق کلاس‌های داستان‌نویسی در مقاطع مختلف می‌خواهیم کودکان و نوجوانان را تشویق به نوشتن کنیم. از این طریق حس ارزشمندی و به طبع آن خودباوری در آنها تقویت می‌شود و کودکان می‌توانند آن‌گونه که می‌خواهند خود را ابراز کنند.

هدف ما از داستان‌نویسی، ترویج تفکر نقادانه و افزایش عزت نفس و اعتماد به نفس در بین کودکان است. این کلاس محیط امنی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا بتوانند خود را بیان کنند و راه‌های درست فکر کردن و درست تصمیم گرفتن را بیاموزند، به سادگی هر امری را باور نکنند و روش‌های مناسبی برای حل مشکلاتشان بیابند. شرایط امروزی زندگی ما به گونه‌ای است که می‌توان گفت تفکر نقادانه از پیش‌نیازهای رشد، موفقیت، رقابت و بقا محسوب می‌شود. برخی از کاربردهای تفکر نقادانه که در فرایند نوشتن نیز سودمند و موثر است، عبارتند از:

- چگونه سوالات بهتری بپرسیم و پاسخ‌های بهتری مطرح کنیم؟
- چگونه مستدل‌تر و عمیق‌تر فکر کنیم، حرف بزنیم و بنویسیم؟
- چگونه شباهت و تفاوت بین ایده‌ها و حرف‌ها و تحلیل‌های مختلف را ببینیم و ارزیابی کنیم؟
- چگونه مسائل و مشکلات را تعریف و تحلیل کنیم؟ (نوشتن می‌تواند راه خوبی باشد)
- در میان انبوه رسانه‌هایی که امروزه - تقریباً بدون استثناء - منافع و بقای خود را در اولویت قرار می‌دهند، چگونه می‌توانیم اطلاعاتی مفید و ارزشمند به دست بیاوریم؟
- چگونه دانسته‌ها و باورها و شناخت‌مان از جهان را پالایش کنیم و از تعصب و تنگ نظری و پیش‌داوری فاصله بگیریم؟
- چگونه شفاف‌تر فکر کنیم و حرف‌ها و نظرها و استدلال‌هایمان را به شیوه‌ای شفاف‌تر و متقاعدکننده‌تر به دیگران منتقل کنیم؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه از نگاه فردی دیگر و با چارچوب نگرشی متفاوت، به مسائل نگاه کنیم تا از این طریق، گفتگو و تعامل ما با دیگران ساده‌تر و سازنده‌تر باشد؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه به دیگران کمک کنیم تا مسائل و مشکلات خود و محیط اطرافشان را بهتر و شفاف‌تر ببینند و درک کنند؟

به این ترتیب می‌توان گفت نوشتن راه خوب و موثری است برای اینکه به بچه‌ها فکر کردن و مهارت حل مسئله را بیاموزیم، توانایی‌هایی که به آموزش آنها در میان درس‌های مدرسه بی‌توجهی شده است.

معلم و والدین عزیز به یاد داشته باشید کودکان می‌توانند آزادانه تخیل و خلاقیت داشته‌باشند، تنها از طریق این دو عنصر است که به کشف خود و دنیای اطراف می‌رسند. یکی از بهترین راه‌های تقویت خلاقیت در کودکان داستان‌نویسی است. این آزادی در تخیل باعث تقویت ارتباط آنان با هم‌نسلان و نسل‌های گذشته می‌شود و به حفظ و گسترش فرهنگ آنها کمک می‌کند.

کلاس‌های ما فقط قصه‌گویی و داستان‌نویسی نیست. ما در این کلاس می‌خواهیم در مورد تقویت تعاملات اجتماعی، مهارت‌های حل مسئله، حفظ فرهنگ ایرانی اسلامی، خودباوری و اعتماد به نفس و ... گفتگو کنیم و آموزش دهیم. کودکان از طریق فعالیت‌های هنری مانند (داستان‌گویی، داستان‌نویسی، نقاشی، نمایش خلاق و ...)، می‌توانند ایده‌ها و پیام‌های پیچیده‌ای را به

اشتراک بگذارند، پیامهایی که بدون این فعالیتها میسر نیست، و البته فراموش نمی کنیم که کلاسهای داستان نویسی برای کودکان و نوجوانان باید سرگرم کننده، جذاب و مفرح باشد.

معلم و والدین عزیز بیایید دست در دست هم دنیای کودکانمان را هر چه زیباتر، رنگارنگتر و غنی تر کنیم و با قدرت داستان نویسی به تقویت خصوصیات مثبت اخلاقی کودکان کمک کنیم، به این امید که آنها در آینده به فردی مفید و موثر در جامعه تبدیل شوند.

گفت‌وگو درباره‌ی قصه ۲

گفت‌وگو در مورد قصه اهمیت زیادی دارد. تاثیر مثبت این کار صرفاً در قصه نویسی و خلاقیت نمود پیدا نمی‌کند. بلکه کودک از همین سن می‌آموزد که درباره‌ی وقایع و اتفاقات صحبت کند. گفت‌وگو و تحلیل باعث می‌شود تا انسان‌ها با اندیشه و تفکر تصمیم بگیرند. بسیاری از اختلافات و دعوای بین آدم‌ها ناشی از عدم توانایی اندیشه و فکر کردن است. آن‌هایی که از کودکی چنین مهارتی را کسب نکردند، در بزرگسالی به سختی می‌توانند به آن دست پیدا کنند.

نکته: پیش از شروع، لازم به یادآوری است که برخی از کودکان اعتماد به نفس لازم برای صحبت کردن و اظهار نظر در میان جمع را ندارند. مراقب آن‌ها باشید و با حساسیت ویژه‌تری نسبت به آن‌ها برخورد کنید. از طرفی مراقب باشید که کاملاً طرد نشوند و ساکت نمانند. از سوی دیگر اگر می‌بینید که خوب صحبت نمی‌کنند یا مشکلی دارند، با سوال زیاد و اصرار برای صحبت کردن، آن‌ها را معذب نکنید.

همانند جلسه‌ی قبل داستانی انتخاب کنید و آن را برای کودک تعریف کنید. ترجیحاً داستان مصور باشد. داستان انتخابی شما می‌تواند از بین قصه‌های کتاب‌های درسی، کتاب‌های کانون پرورش فکری کودک و نوجوان، داستان‌های حفظ موضوعی قرآن باشد. در ادامه از بچه‌ها بخواهید درباره‌ی آن گفت‌وگو کنند.

تفاوت گفت‌وگوی این درس با جلسه‌ی قبل در این است که این‌جا از کودک می‌خواهیم با جزئیات بیشتر اجزاء قصه را از هم تفکیک کند. از بچه‌ها بپرسید این قصه چند شخصیت داشت؟ کدام را دوست داشتند و از کدام خوششان نمی‌آمد؟ دلیل این که برخی را دوست دارند و برخی دیگر را دوست ندارند چیست؟ از دانش‌آموزان بخواهید در مورد مکانی که ماجرای قصه در آن‌جا رخ داده صحبت کنند. شما می‌توانید با همین فرمول اجزاء مختلف قصه را به صورت جداگانه مورد بررسی قرار بدهید تا بچه‌ها به این درک برسند که قصه‌ها جزء به جزء هستند.

تمرین:

۱/ از بچه‌ها بخواهید شخصیت اصلی قصه را روی کاغذ نقاشی کنند.

پس از آن تصاویر را باهم مقایسه کنید. به دانش‌آموزان اجازه بدهید در مورد این تفاوت گفت‌وگو کنند. از آن‌ها بخواهید بگویند به نظرشان چه چیزی دلیل این اختلافات بوده است؟

۲/ به دانش‌آموزان بگویید چه کسی داوطلب می‌شود تا قصه‌ای که از حفظ است را همین‌الآن برای بقیه دوستانش تعریف کند؟! در صورتی که کودک در میان تعریف کردن، قصه را فراموش کرد یا آن را اشتباه تعریف کرد، با او همراهی کنید و به خاطر جسارت و جراتش او را تشویق کنید.

۳/ نمایش خلاق: به بچه‌ها پیشنهاد بدهید تا قصه را بازی کنند. می‌توانند نقاشی‌هایی از شخصیت‌های قصه کشیده، روی یک تکه مقوا چسبانده، دوربری کنند تا از آن به عنوان ماسک شخصیت استفاده کنند.

کلاس دوم - جلسه چهارم

خلاصه نویسی

خلاصه نویسی و ساده سازی قصه‌ها، یکی از راه‌های تحلیل و بررسی آنهاست. در ادامه‌ی جلسات پیش، در این درس کودک با خلاصه کردن قصه‌ها، درک بهتری نسبت به اجزاء کلیدی و موثر آن پیدا کرده و برای ورود به آموزش‌های بعدی مهیا می‌شود. توجه کنید که خلاصه نویسی به معنای واقعی، برای کودک کلاس دوم دشوار است. ما مفهومی ساده از خلاصه نویسی را در این درس به دانش آموزان ارائه می‌دهیم.

ابتدا قصه‌ای برای بچه‌ها تعریف کنید. می‌توانید از کتاب‌های درسی، کتاب‌های کانون پرورش فکری کودک و نوجوان، داستان‌های حفظ موضوعی کمک بگیرید.

پس از آن، سوال‌هایی درباره‌ی قصه از بچه‌ها بپرسید و از آنها بخواهید که پاسخ‌ها را بنویسند:

قصه درباره‌ی چه کسی بود؟ او چه مشکلی داشت؟ برای حل مشکلش چه کرد؟ اتفاقات قصه در شب رخ داده بود یا روز؟ ماجراهای قصه کجا به وقوع پیوسته بودند؟ چه کسی در این قصه کار خوب کرد و چه کسی کار بد انجام داد؟

پس از آن، از دانش‌آموزان بپرسید چه کسی داوطلب می‌شود تا خلاصه‌ی این قصه را برای بقیه تعریف کند؟ به بچه‌ها توضیح بدهید خلاصه‌ی قصه در واقع جواب سوال‌هایی بود که از آنها پرسیدید.

در مرحله‌ی بعد بپرسید آیا کسی می‌تواند این داستان خلاصه شده را بازمی‌خواند؟

ممکن است در برخی خلاصه سازی‌ها، بخش‌های اصلی داستان حذف شود. این را به بچه‌ها تذکر بدهید. به آنها بگویید حواسشان باشد خلاصه‌گویی آنها طوری باشد که مخاطب متوجه آن بشود.

تمرین:

۱/ خاطره‌ای از کودکی‌تان برای بچه‌ها تعریف کنید. (دقت کنید ماجرای آن کودکانه باشد و دارای محتوای آموزشی یا اخلاقی باشد) سپس از بچه‌ها بخواهید درباره‌ی آن سوالاتی از شما بپرسند. به آنها بگویید سعی کنند سوالات‌شان شبیه به سوالاتی باشد که شما در مورد قصه از آنها پرسیدید.

۲/ در مرحله‌ی بعد، از بچه‌ها بخواهید داستان (خاطره‌ی) شما را به صورت خلاصه و در چند سطر روی کاغذ بنویسند. به آنها مدتی زمان بدهید و بعد (بدون در نظر گرفتن غلط‌های املائی) برخی از قصه‌ها را بخوانید.

این تمرین از دو نظر مهم است. یکی این که در راستای درس‌های پیشین است و تتمه‌ای برای تحلیل و بررسی قصه به شمار می‌رود. بچه‌ها ضمن خلاصه سازی تلاش می‌کنند داستان‌شان طوری باشد که مخاطب آن را متوجه شود. بنابراین ناخودآگاه (بدون شناخت عناصر داستان) مهم‌ترین بخش‌ها را نگه می‌دارند و بخش‌های زائد را حذف می‌کنند. با این روش، ذهن‌شان برای ورود به شناخت عناصر داستان آماده می‌شود.

دومین نکته‌ی مهم این تمرین، آغاز روی کاغذ آوردن قصه‌ها به واسطه‌ی کلمات است. کودک باید کم کم آماده شود تا داستان‌ها و قصه‌های ذهنی خود را در قالب جملات روی کاغذ بیاورد. تمرین خلاصه نویسی به دلیل حجم کم متن، شروع خوبی برای

این منظور است. دقت کنید که هدف از این تمرین (چه در نگارش و چه در خلاصه نویسی) صرفاً آشنایی بچه‌ها با این دو فضا است. لذا سخت نگیرید.